

éhséget legyőzendő, könyvet olvasnak; Cyrano Descartes-ot. Fordításirodalmunk nevezetes teljesítménye állja az időt, rímeinek magyar nyelvi zamata, szövénytársainak magyar felhangja ma is elismerést parancsolóan tetszetős (Guiche gróf „hétszilvafásként”, „bocskorosként” pocskondiázza a hozzá képest alacsony rangú, csórón eleresztett nemeseket). A beszédvariációk, a beszédre való beszéd variációi, a Rostand által remekül időzített szavalások megbénították Őzét, nemigen von szituációt a textus alá. Marad a tiráda. Cserna is sokszor csak beszél, beszél (és az egyszerű história bizonyos fordulatai el is homályosulnak). Önmagában ötletes viszont az udvarlási jelenet megoldása egy hatalmas fekete fátyol segítségével. A nem az esze és szókinccse folytán híres kadét, a csinos Christian óriási textilárnyékkal viaskodva a széptevés gesztusrendjére is emlékeztetően, *gyászosan* hadonászik, közben a háttérből az unokahúgába végzetesen, be nem vallhatóan ugyancsak szerelmes Cyrano gondoskodik a Roxán szívét rabul ejtő vallomásról. Gémes Antos Christian-alakítása e „szinkronizálás”-epizód kivételével sápadt, tétova. A vágyott gyönyörű nőt szintén megkaparintani igyekvő Le Bret szerepében Fillár István jobban megtalálja magát, kellő önmérséklettel és percentnyi önmegegyezéssel mutatva be az ősz úr, a

saját katonái ellen fenekedő, bosszúsomjas hadvezér hitványságát. A „Holdból pottyant ember” jelenetét ügyesen lemozogják Csernával.

Tóth Éva szakmai felkészültségét és színház iránti odaadását bizonyítja, hogy rokonszenves emberséggel, üdén csengő-bongó nőiességgel kelti életre a csigás hajú szőke szépasszonyt, akinek a helyén egy szép leányt kellene látnunk. Nem az ő hibája, hogy a rendezés nem látta el a figurát megfelelő útravalóval. Impozáns külsején kívül nincs ok, amiért oly sokaknak kellene epekedniük érte. Persze az impozáns külső is épp elég bolondító varázsszer – ám a szerelmi szenvedély betegét sem Cyranóban, sem Christianban, sem a grófban nem könnyű diagnosztizálni.

Balsikerű munka. De a színmű, a szöveg még ebben az enyésző formában is hathat sokakra. Hagyhat emlékeket. Például az erkélyről – azaz a Burgund-pajta karzatáról – a Montfleury-cécó során marokszám ledobált sárgaborsó filléryi pitykéit, melyeket másnap is meglepve fedezhetünk fel hajunkban, cipőnkben.

EDMOND ROSTAND: CYRANO DE BERGERAC (Magyar Színház)

Fordította: Ábrányi Emil. **Diszlet:** Kovács Yvette. **Jelmez:** Schäffer Judit és Kovács Yvette. **Mozgás, koreográfia:** Gyöngyösi Tamás. **Dramaturg:** Gecsényi Györgyi. **Rendező:** Őze Áron. **Szereplők:** Cserna Antal, Gémes Antos, Rancsó Dezső, Fillár István, Szűcs Sándor, Tahi József, Szélyes Imre, Pavletits Béla, Szatmári Attila, Szabó Máté, Horváth Zoltán, Harcsik Róbert, Jánosi Ferenc, Tóth Éva, Auksz Éva, Dániel Vali.

Szántó Judit

Fülig metaforában

EGRESSY ZOLTÁN: AZ ISTEN LÁBA

Assan lecseng a skála. Kezdődött az angolul négybetűsöknek hívott szavak elterjedésével, majd jött a színpadi meztelenség, kezdetben hátulról, aztán frontálisan is, aztán a szeretkezés egyre hitelesebb imitációi, végül a nyílt színi vizezés. Konkrétan. Mi következhet ezután? Mi más, mint a székelés, illetve annak élethű utánzata. Természetesen – mint metafora. Az, ugyebár, amiben jól benne vagyunk.

Alkalmas-e a *faeces* metaforának? Korlátotlan, pontosabban egyéntől függően. Megmondom aperte: én a fancsali képpel fintorgók közé soroltam be, és szívemből sajnáltam a szép Trokán Annát, amiért bokáig tolt bu-

gyival kuporog mázas bilije fölött a színpad elülső szélén. De mivel nem ezért fizetnek, igyekszem befogott orral megnyilatkozni.

Egressy sajátos és általam nagyra becsült írói tulajdonsága, hogy kisközösségek – kocsmák, sportpályák, öltözők, cirkuszi kullisszák népének – példaszerű sorsában tükrözteti a mai magyar valóság lényeges aspektusait, sőt olykor teljes, emblemikus lényegét, mégpedig oly módon, hogy közben érdekes, egyszerre köznapian hiteles és típusú stilizált figurákat teremt, akiknek szájába jellegzetes, élvezetes, ha kell, poentírozott színpadi dialógusokat ad; mondhatni, egyfajta metaforikus realizmusra tesz nemegyszer sikeres kísérleteket. Amit azonban kötetéről írva megjegyeztem: pályakezdő *Portugáljának* (1998) máig tartó sikerét még sajnálatos módon nem tudta utolérni. (Amivel nem vonom kétségbe a *4x100* vagy a *Sóska, sült krumpoli* erényeit, nem is szólva a más úton járó szép Madách-drámáról, a *Vesztett édenről*.)

Igaz ez a most látott két darabra vagy inkább ujjgyakorlatra is – úgy tűnik, feledhető epizódok az író pályáján.

Megvan a példaértékű kisközösség már az elsőben, a *Nyár utca, nem megy tovább*-ban is: egy nagyon is konkrét, Ondraschek Péter színpadán praktikusán jelzett 74-es troli (Csáktornya park – Károly körút) találomra összesereglett utasai: Színésznő, Lány, Kürttanár, néhányan mások, plusz Sofőrnő és Ellenőr. A példázat, hogy stílusban maradnak, szobatiszta, bár a kaptafa már kopni kezd. A hosszú, forgalmi akadályok zavarta, majd áramszünet bénította úton az ilyen helyzetekben szokásos üres, közhelypatronokból egyénileg összeállított fecsegés folyik, melyet némileg tarkít a Színésznő elég mesterkélt odavonszolt kleptomániája. Mígnem az egyik utas pisztolyt ránt elő, s a társaságból túsok lesz-

Stefanovics Angéla (Adri), Kocsó Gábor (Gajdar), Törköly Levente (József) és Majzik Edit (Marika) Az Isten lábában

nek. A támadóról először kiderül, hogy mindenki ismeri: a Lánynak osztálytársa, a Kürttanárnak tanítványa, a Színésznőnek udvarlója volt (bizony, egy nagy falu ez az ország). Követelésére azonban csak lassan, nehézkesen derül fény; az érdeklődést ezalatt a revolver pufogatása tartja ébren. A romantikus legényke azt akarja, nem mást, hogy a tévé mutassa be az imádott Színésznővel való szeretkezését, majd adjanak annyi pénzt, hogy ők ketten külföldön új életet kezdhessenek. A Színésznő azonban leszereli szegény kis magyar gengsztert: szerelmet színlel, a fiú boldog, a troli megy tovább. És most jön az emblematicusnak szánt, de csak slusszpoénnak sikerült befejezés: a végállomás előtt a járatot két vérprofi, nagystílusú, nemzetközi szabású bandita állítja meg, s legéppuskázza az egész társaságot. Értsd: nem attól kell félnünk, amitől félnünk – máshonnan jön a halálos veszély. A figyelmeztetéssel egyet is értenék, ám az előzmény sutácská.

A szünet nem készít fel arra, ami következik: a kozmikus üritésre. Újabb kisközösség, ezúttal egy kis falu lakói,

akik egyszer csak azt tapasztalják: a pöcegödörből mi-csurini nagyságú répa hajt ki. Íme, a kiút a válságból: szarni kell. Minél többet, minél méreteesebbet. Egressy némileg stilizált eszközökkel feszíti a húrt: van verseny, intrika, féltékenység egyfelől; a várható problémák: székrekedés, majd hasmenés másfelől. Két szereplő, Portugália helyett, Izlandba vágyik. Közben a látvány: hevenyészett függönyök mögött hét szereplő (öt tősgyökeres falubeli, két kisebbségi) tüsténkedik. A válság honi kezelését megtorpedózza a hír: az EU-nak nem kell a gyanús mellékízű répa. Újabb ötlet merül fel, immár elég kényszeredetten: most kenőcsöt állítanak elő az alapanyagból. A végén egy emblematicus képet kapunk: az öt autentikus magyar lassan belesüpped a pöcegödörbe.

Megjegyzendő, hogy a magát elhatároló Szippantós, aki a végén a rossz hírt hozza, Bittner névre hallgat. Egressy legtöbb darabjában megjelenik ez a szimbolikus alak, a Baj, a Gonosz megtestesítője, nemegyszer konkretizálva: aki most Szippantós, volt már futbalellenőr, züllött, kísértő ficsúr, világcirkusz-tulajdonos, nagytőkés szponzor; a 4x100 futónői sapkájukon viselték a „Bittner Rt. Hungary” feliratot. Bittnert nem kell szeretni. De harcolni sem lehet ellene.

Mindezt Gula Péter, illetve Soós Péter precízen, rutinosan lerendelte, olykor még rendezte is: a társulat, amely mindkét darabot ellátja, fegyelmetten dolgozik, ki-ki képességei mértéke szerint színes figurákat állít elő. Mint a Budapesti Kamaraszínház három színpadán mindig, most is kiemelkedik csendes méltóságával, belső életet szuggeráló soktítkúságával Dolmány Attila (Téritő – azaz Eltérítő – és Bozgor), Stefanovics Angélánál (Lány és Adri) pedig senki sem tud intelligensebben buta fruskát játszani. Figyelemre méltó Trokán Anna metamorfózisa csábítóan kidekorált ifjú segédszínésznőből loncsos, kortalan falusi asszonnyá. Varga Zoltán (Utas és Jancsi) sajnos kezd beleszürkülni a társulat átlagába.

Egressy Zoltán írói lényét erős mondanivalók feszítik, és sokféle utat kipróbál tolmácsolásukra. Ezúttal mellékösvényre, illetve zsákutcába kanyarodott, de mindig érdemes figyelni rá.

EGRESSY ZOLTÁN: AZ ISTEN LÁBA.
Két egyfelvonásos (*Nyár utca, nem megy tovább; Az Isten lába*)
(Budapesti Kamaraszínház, Shure Stúdió)

Díszlet: Ondraschek Péter. **Jelmez:** Angyal Bernadett. **Asszisztens:** Harsányi Zsolt. **Rendező:** Gula Péter, illetve Soós Péter.

Szereplők: Majzik Edit, Stefanovics Angéla, Trokán Anna, Haás Vander Péter, Törköly Levente, Dolmány Attila, Kocsó Gábor, Varga Zoltán.